

„EGY KOMISZ KÖLÖK NAPLÓJA”

(Nyomozás egy közismert mű szerzője után)

PÁLVÖLGYI ENDRE

Néhány esztendeje többen is felkeresték az Egyetemi Könyvtár tájékoztató szolgálatát azzal a kérdéssel, ki a szerzője az *Egy komisz kölök naplójának*? Kissé restelkedtünk, mert bár mindenki jól emlékezett a csínyekben kifogyhatatlan kisfiú történetére, valamint arra is, hogy a könyvet Karinthy Frigyes fordította, a szerző neve mégsem jutott eszébe senkinek. Ennek ellenére az első percben úgy tűnt, nem lesz nehéz választ adni a kérdésre.

Sajnos ezúttal is az történt, mint oly sok más esetben: csakhamar kiderült, hogy az egyszerűnek látszó kérdés elég bonyolult problémát vetett fel, s csak most, jó három esztendővel később mondhatjuk el, hogy megoldódott ez az irodalmi, vagy talán inkább bibliográfiai „rejtély”. Úgy véljük, a „nyomozás” közben szerzett tapasztalatok közreadása módszertani szempontból is hasznos lehet, ezért az alábbiakban részletesen beszámolunk az eredményekről és a kudarcokról egyaránt.

Először abból a feltevésből indultunk ki, hogy a magyar fordítás könyvészeti leírását kell csak megtalálni, és ez minden bizonnyal tartalmazni fogja a szerző nevét. Várakozásunkban csalódtunk. A *Magyar könyvészet* ugyanis csupán ennyit mond: „*Egy komisz kölök naplója. Angolból ford.: Karinthy Frigyes. Farkas László rajzaival. 11—20.000. [2. kiad.] Bp., 1920 [1919]. Uránia. 163 l.*”¹

Az első kiadást a *Magyar könyvészet*ben hiába kerestük, az Országos Széchényi Könyvtár katalógusa szerint 1918-ban jelent meg, a harmadik — és utolsó — kiadás (Hollán Mária rajzaival) 1943-ban. A cím mindhárom kiadás esetében *Egy komisz kölök naplója* (a *Magyar Könyvészet*ben tehát hibás a „kölök”), és a szerző neve egyik kiadáson sincs feltüntetve, az Országos Széchényi Könyvtárban is anoním munkaként tartják nyilván.

Találtunk egy olyan magyar kiadványt is, amelyik a legnagyobb háttározottsággal megnevezi a szerzőt. Leacock *Humoreszkek* c. kötetének az *Olcsó Könyvtár* sorozatban megjelent kiadásáról van szó. Ennek névtelen, rövid utószava azt állítja, hogy „ugyancsak Leacock írása szolgált

¹ Magyar könyvészet 1911—1920. 1. köt. Bp., 1939. 208. p.

alaptémául Karinthy: *Egy komisz kölyök naplója című könyvéhez*”.² Két tévedés egyetlen mondatban! A *Komisz kölyök* nem Karinthy „könyve”, nem idegen alaptémából született átültetés, hanem hű fordítás. Másodszor Leacock 1869-ben született, tehát — mint később látni fogjuk — mindössze tíz esztendő volt a mű első, angol nyelvű kiadásának megjelenésekor.

Az Egyetemi Könyvtár katalógusa már hasznosabb segédeszköznek bizonyult. Bár sem a magyar fordítás, sem az angol eredeti nem szerepelt benne, akadt egy német nyelvű fordítás, természetesen címrendszó alatt.³ A fordító, J. Botstiber, előszavában mindössze annyit árul el, hogy a kis kötet azért jelent meg névtelenül, mert ő maga sem tudta, ki a szerző. „Minden valószínűség szerint — írja Botstiber — az eredeti valamelyik newyorki újságban jelent meg, és csak ezután adták ki először Amerikában, később pedig Angliában könyvalakban is.”⁴

Annyit tehát megtudtunk, hogy a *Komisz kölyök* eredetileg is névtelenül jelent meg, és nem csak a magyar fordításról maradt el a szerző neve. Ez — úgy gondoltuk — nagy mértékben megkönnyíti a további nyomozást, hiszen csaknem biztosra vehető, hogy a külföldi irodalomtörténészek és bibliográfusok azóta felderítették a népszerű könyv szerzőjét.

Minthogy az első nyomot a német fordítás adta kezünkbe, az egyszerűség kedvéért először a közismerten pontos és lelkiismeretes német nemzeti bibliográfiát vizsgáltuk át.⁵ Nem is hiába, több kiadásra is rábukkantunk. 1899-ben a már említett Botstiber-féle fordítás látott ismét napvilágot a Reclam-sorozatban,⁶ 1918-ban és 1922-ben további kiadások jelentek meg ugyanott.⁷ A müncheni Delphin-Verlagnál is készült néhány kiadás, 1912-ben kettő, 1920-ban és 1923-ban egy-egy.⁸

A húszas évek végén új adattal egészült ki a német bibliográfia címleírása; ezúttal már nemcsak az eredeti címet tüntették fel, hanem szögletes zárójelben az ismeretlen segédeszköz alapján felkutatott szerző nevét is: „*Tagebuch eines bösen Buben. (A bad boy's diary.) [Von Geo.*

² Bp., 1955. 230. p.

³ *Tagebuch eines bösen Buben. Aus dem Englischen von J. Botstiber.* Leipzig, 1893, Reclam. 203. p. (Universal-Bibliothek 3149—3150.)

⁴ 3. p. Az előszó 1892-ben, Bécsben kelt.

⁵ *Deutsches Bücherverzeichnis.* Leipzig.

⁶ *Tagebuch eines bösen Buben. Aus dem Englischen von J. Botstiber.* Leipzig, 1899. 203 p. (Reclam's Unterhaltungs-Bibliothek für Reise und Haus. 3.)

⁷ Leipzig, [1918]. 203 p. (Reclam's Universal-Bibliothek.) [Neue ausg.] és Leipzig, [1922]. 202 p. (Reclam's Universal-Bibliothek 3149—3150.) [Neudr.]

⁸ *Tagebuch eines bösen Buben.* (Aus dem Englischen von J. Botstiber. 3. Aufl.) München, 1912.; *Tagebuch eines bösen Buben.* (Die Übersetzung aus dem Englischen stammt von J. Botstiber. Die Bilder zeichnete Eugen Oswald. Das Begleitwort schrieb Th. Etzel. 3. Aufl.) München, 1912. 288 p.; U. a. 12—16. Tausend. [1920].; u. a. 17—20. Tausend. [1923].

W. Peck]”,⁹ de továbbra is címrendszó alatt szerepeltették a művet, Peckről pedig utalás készült a címre. Nem változott a helyzet 1937-ben sem,¹⁰ az 1947-es esztendő azonban újabb fordulatot hozott a német fordítások történetében. A változás nemcsak abban állott, hogy új, modern fordításban tették közzé a *Naplót*, hanem abban is, hogy a sok névtelen kiadás után ezúttal első ízben megjelent a szerző neve a könyv címlapján,¹¹ és ezzel anoním volta — legalább is a német könyvészeti gyakorlatban — végképp megszűnt, a *Deutsche Bücherverzeichnis*ben is Peck neve alatt készült a felvétel, címrendszó alatt hiába keresnénk, még utalást sem találunk róla.

A német könyvtári gyakorlat megfelel a bibliográfiaiainak. A berlini Deutsche Staatsbibliothek katalógusában szerepel az 1893. évi Reclam-kiadás (3. sz. jegyzet), egy 1913. évi, második kiadásúnak feltüntetett példány (a 8. sz. jegyzetben második helyen leírt kiadás változata) és az 1937. évi kiadás (10. sz. jegyzet). Valamennyit G. W. Peck neve alatt tartják nyilván.¹²

Amikor arra a kérdésre kerestünk választ, milyen forrásból merítették a német bibliográfusok a szerző nevének kikutatásához szükséges adatokat, nem volt nehéz dolgunk. Pontosan azokban az években, amikor a német bibliográfiákban feltűnt Peck neve, két olyan angolnyelvű kiadás is napvilágot látott, amelyeknek címlapján szintén ez a név volt olvasható.¹³ Érthető, hogy a németek minden ellenőrzés nélkül elfogadták, és átvették az angolok szolgáltatta megoldást. Miért ne fogadtuk volna el mi is? Meg is tettük, és igazán nem ellenőrzésképpen, hanem csupán azért, hogy más oldalról még további bizonyítékokat szerezzünk, néztünk utána, ki is volt az a George Wilbur Peck, mit tud róla az irodalomtörténet?

1840. szeptember 28-án született a New York állambeli Hendersonban, de még gyermekkorában Wisconsin államba került. Nyomdász és lapkiadó lett, Lacrosse-ban 1874-ben megvásárolta a *Sun* c. hetilapot, majd négy évvel később Milwaukee-ba költözött, ahová lapját is magával vitte, 1882-ben ez a lap, a *Sun* kezdte közölni folytatásokban azokat a történeteket, amelyek Henneryről, a komisz kölyökről szóltak.¹⁴ A tör-

⁹ Aus d. Englischen übers. v. J. Botstiber. [Neue Ausg.] Leipzig, [1929]. Ph. Reclam jun. 256 p. (Reclam Universal-Bibliothek. 3149—3150a.)

¹⁰ Tagebuch eines bösen Buben. [Von Geo. W. Peck] Aus d. Engl. v. J. Botstiber. Mit 49 Zeichn. v. Betty Straub. Salzburg, (1937), Das Bergland-Buch. 292 p. (Bergland-Bücherei.)

¹¹ Peck, George Wilbur: Tagebuch eines bösen Buben. (A bad boy's diary. Übers. v. Gg. Boikowsky.) Linz—Pittsburgh—Wien, 1947, Ibis-Verlag. 230 p.

¹² Sajnos a második világháború során mindhárom elveszett.

¹³ The bad boy's diary. By G. W. Peck. London, [1925]. W. Foulsham and Sons. 185 p.; [A reissue]. London, [1930] (Foulsham's Mayflower Library) (Ld. „British Museum. General catalogue of printed books. Photolithographic edition to 1955.” 182. vol. London, 1963. 657. hasáb).

¹⁴ Dictionary of American biography. Edited by Dumas Malone. 14. vol. London, 1934. 376—377. p.

téneteknek óriási sikerük volt, írójuk néhány hónap alatt országsszerte közismert és közkedvelt személyiség lett. 1883-ban a chicagói *Belford, Clarke and Co.* könyvalakban is kiadta a kalándok első sorozatát *Peck's bad boy and his Pa* címmel, majd még ugyanabban az évben a második sorozatot is, a *The grocery man and Peck's bad boy*t.

A nyolcvanas évek végére, hála a komisz kölyöknek, Peck lett Wisconsin állam legkedveltebb lakosa, és kezdetét vette politikai pályafutása is. Először Milwaukee polgármesterévé, majd 1890. novemberében Wisconsin állam kormányzójává választották. Politikai karrierjéhez minden kétséget kizáróan a komisz kölyök-történetek adták az első lökést, későbbi sikereit azonban már nemcsak ennek, hanem liberális, haladó politikai állásfoglalásának is köszönhetette, amelynek lapjában hangot adott.

Sikerére jellemző, hogy az Egyesült Államok történetének ezt az időszakát később úgy jellemezték, hogy a nyolcvanas évek Amerikájának főbb sajátságai a „biztonsági” bicikli, a celluloid gallér, a pompadour-frizura, a reklámkártyák, a gyógyszer-készítményeket árusító vegyesboltok, a turnür, a porcelán-nadrág, a leánycserkészek és a *Peck's bad boy and his Pa* voltak.¹⁵

Peck később megkísérelte folytatni a komisz kölyök sorozatot, megírta a *Peck's bad boy abroad* (1905) és a *Peck's bad boy with the cow-boys* (1907) c. műveket, ezeknek azonban már nem volt átütő sikerük. A *Peck's bad boy and his Pa*, amely azóta számos kiadást ért meg, a XIX. század végének legnagyobb „bestsellerei” közé tartozott. A különféle kiadások számát és példányszámát ma már pontosan meg sem lehet állapítani, azt azonban tudjuk, hogy a *Sun*-ban megjelent folytatásos változat egymaga több mint 80 000 példányban forgott közkézen.¹⁶

Eddigi eredményeink alapján úgy látszott, Peck személyében sikerült végre ráakadnunk a *Bad boy's diary* szerzőjére. Csupán az zavart némiképp, hogy az irodalomtörténeti kézikönyvek, lexikonok, bibliográfiák Peck művei között sehol sem említik ezt a könyvet, annál gyakrabban a *Peck's bad boy and his Pa*t. Annyira jelentéktelen volna? Ez alig hihető, talán inkább az lehet a magyarázat, gondoltuk, hogy a kétféle cím azonos művet takar? Amikor azonban sor került a *Bad boy's diary* és a *Peck's bad boy and his Pa* szövegének összehasonlítására, nyomban kiderült, hogy Peck történetei merőben más jellegűek, sem a szereplők neve, sem a környezet nem mutat semmiféle hasonlóságot. A *Bad boy's diary*-ben a kölyök naplójának meséli el a vele történeteket, a gyermekes írásmód, a hemzsegő helyesírási hibák adják a mű egyik legfőbb sajátságát. Peck kölyke nem vezet naplót, nincs nővére, csínyjeit apja rovására követi el. Felmerült még az a feltevés, hogy Peck

¹⁵ Albert Johannsen: *The House of Beadle and Adams and its dime and nickel novels. The story of a vanished literature.* 1. vol. Norman, Okla., 1950. 63. p.

¹⁶ E. F. Bleiler előszava, George W. Peck: *Peck's bad boy and his Pa*. Complete edition. Introduction by E. F. Bleiler. New York, 1958. IV. p.

valamelyik másik művéről van szó, a stílus azonban annyira eltérő, hogy a két mű szerzője aligha lehet azonos. Ezt a feltevést tehát el kellett vetnünk, a kutatást tovább kellett folytatódnunk.

A British Museum könyvtárának katalógusa (*Boy* rendszó alatt) a mű különböző kiadásait sorolja fel az 1882 és 1924 közötti évekből,¹⁷ és a névtelenül megjelent könyvek szerzőjeként M. V. Fullert nevezi meg. Azok a kiadások azonban, amelyeknek címlapján Peck neve szerepel szerzőként, nincsenek közöttük. Ezek *Peck* neve alatt találhatók meg, szerzőségével kapcsolatban a katalógus szerkesztői kételyüknek adnak ugyan hangot: „...By G. W. Peck [or rather by M. V. Fuller, afterwards Victor]”,¹⁸ a főfelvételt mégis *Peck* neve alatt sorolták be, *Fuller*-nél csupán utalót találunk, *Boy* alatt pedig még azt sem.

Sajnos minél tovább tanulmányoztuk a British Museum könyvtárának katalógusát, annál több ellentmondásra bukkantunk benne. Egy másik anonim munka, a *The Blunders of a Bashful Man* címlapján feltünteteti, hogy a *Bad boy's diary* szerzője írta, és a katalógus ezt M. V. Fullerként oldja fel.¹⁹ Annál meglepőbb, hogy egy másik névtelen mű, a *The Beanpole Papers* esetében, amelynek címlapján szintén szerepel a jelzés: a »*Bad boy's diary*« szerzőjétől, már nem Fullert, hanem Pecket tekinti szerzőnek.²⁰

További zavar mutatkozik a komisz kölyök-történetek egyik folytatásának esetében is. A *Peck's bad boy abroad*, melyről már szoltunk, *Peck* művei között szerepel a katalógusban,²¹ és ez természetes is. Kévésbé érthető, hogy *Boy* rendszó alatt is szerepel egy *The bad boy abroad* c. mű,²² szerzőként M. V. Fuller feltüntetésével.

¹⁷ A bad boy's diary. [By M. V. Fuller, afterwards Victor]. London, [1882], A. Haye 176 p.; [Another ed.] By the author of „The Blunders of a bashful man” [i. e. M. V. Fuller]. London—New York, [1883], Ward, Lock and Co. 96 p.; Unabridged ed. London, [1883], F. Warne and Co. 126 p.; Unabridged ed. London, [1883], Simpkin, Marshall and Co. 31 p.; A bad boy's diary and More leaves from a bad boy's diary. [By M. V. Fuller]. London, [1883], G. Routledge and Sons. 160 p.; [Another issue] London, [1883]; [A reissue] London, [1905]; [Another ed.] London, [1924], George Newnes. 252 p.; A bad boy's diary. Illustrated. London, [1883], R. March and Co., A different work from the preceding. (British Museum. General catalogue of printed books. 23. vol. London, 1938. 965. hasáb.); az új fotolitografikus kiadás (25. vol. London, 1965. 147—148 hasáb) sem hozott változást e tekintetben.

¹⁸ British Museum. General catalogue of printed books. Photolithographic ed. 182. vol. London, 1963. 657. hasáb.

¹⁹ The blunders of a bashful man. By the author of „A bad boy's diary” [i. e. M. V. Fuller, afterwards Victor]. London, (1883) G. Routledge and Sons. 93 p. (British Museum. General catalogue of printed books. 20. vol. London, 1937. 891. hasáb. „Blunders” rendszó alatt.)

²⁰ The Beanpole papers. By the author of „A bad boy's diary” [i. e. George Wilbur Peck]. London, [1884], G. Routledge and Sons. 127 p. (I. m. 12. vol. London, 196. hasáb. „Beanpole” rendszó alatt.)

²¹ [1905]. 471 p. (I. m. Photolithographic ed. 182. vol. London, 1963. 657. hasáb. „Peck” rendszó alatt.)

²² [By M. V. Fuller, afterwards Victor]. London, 1883. G. Routledge and Sons. 125 p. (I. m. 23. vol. London, 1938. 965. hasáb. „Boy” rendszó alatt.)

A British Museum könyvtárának katalogizátorai tehát nem voltak képesek egységes szemlélet kialakítására, katalógusukban a *Bad boy's diary*t két esetben Peck neve alatt írják le, de felhívják a figyelmet arra, hogy a szerző M. V. Fuller (ld. a 13. sz. jegyzetet), más esetekben csak M. V. Fuller nevét említik, Peckről hallgatnak (ld. a 17. és a 19. sz. jegyzetet), ismét másutt egyedül Peck nevét szerepeltetik (ld. a 20. sz. jegyzetet).

Ezek után bár Peck szerzőségét elvetettük, M. V. Fullert sem fogadhattuk el minden további nélkül. Egyértelműbb, megbízhatóbb támpontért más forrásokhoz kellett fordulnunk.

Az angol anonim lexikon is M. V. Fullert, asszonynevén M. V. Victort tekinti a *Bad boy's diary* írójának.²³ A lexikon ugyancsak Mrs. Victor műveiként oldja fel a *The blunders of a bashful mant*, és még tíz más művet.²⁴ Végső bizonyoságképpen sajnos ezt sem fogadhatjuk el, mivel az esetek többségében, így a *Bad boy's diary*nél is, a lexikon forrásaként a British Museum katalógusát jelöli meg. A kör tehát bezárult.

A helyzet komikumát fokozta, és egyre gyanakvóbbá tett bennünket, hogy csaknem mindenütt, ahol könyvünkre vonatkozó adatokat kutattunk, újabb és újabb meglepő, a korábbiaknak ellentmondó, vagy nyilvánvalóan téves állításokra bukkantunk. Már említettük, hogy a *Magyar könyvészet* „kijavította” a címet *kölök* helyett *kölýökre*, a Leacock-utószóról is beszéltünk már. Íme egy újabb apróság, ha nem is tartozik szorosan témánkhoz, de kutatás közben került elő: George Wilbur Peck egyik névrokona, George Washington Peck (1817—1859) a maga idejében sikeres könyvet írt Kaliforniáról *Aurifodina, or Adventures in the Gold Region* címmel. A mű 1849-ben jelent meg New Yorkban, Cantell A. Bigly álnéven. William Cushing álnév lexikona²⁵ szerint a szerző valódi neve: G. W. Peck. Minden bizonnyal ez vezette félre a British Museum katalógusának készítőit, amikor a könyvet George Wilbur Pecknek ajándékozták,²⁶ tekintet nélkül arra, hogy ő a könyv megjelenésekor csupán kilenc esztendő volt!

Meglepő felfedezésre bukkantunk a *Cumulative Book Index*ben is. Ebben a bibliográfiában ugyanis a *Bad boy's diary* és a *Blunders of a*

²³ „BAD (a) boy's diary. [By Mrs. Metta Victoria Victor, née Fuller]. New York, 1880, (James Kennedy—W. A. Smith—A. F. Johnson : Dictionary of anonymous and pseudonymous English literature. New and enl. ed. 1. vol. London, 1926. 171. p.).

²⁴ Közöttük az alábbiakat: „Beanpole papers. By the author of A bad boy's diary. London, 1904” (i. m. 182. p.), „Good (a) boy's diary. By the author of A bad boy's diary. London 1833” (i. m. 6. vol. 206. p.). A feloldás részben a British Museum katalógusa, részben John F. Kirk: Supplement to Allibone's dictionary-je alapján történt.

²⁵ Initials and pseudonyms. A dictionary of literary disguises. 1. vol. London, 1886. 35. p.

²⁶ 19. vol. London, 1937. 276. hasáb.

bashful man egyaránt Walter T. Gray neve alatt szerepel.²⁷ Először azt hittük, talán a legújabb kutatások kiderítették, hogy sem Pecket, sem Mrs. Victort nem illeti meg az érdem, hanem egy harmadik szerzőé a dicsőség. Amikor azonban utánanéztünk, ki is ez a Walter T. Gray, egy irodalmi lexikonból kiderült, hogy „ezzel az álnévvel M. V. Victor műveinek olcsó újranyomásait látták el”.²⁸

A komisz kölyök a magyar fordítót is megtréfálta, nemcsak a bibliográfusokat. Hősünket Hacker Bandinak hívják, egy helyütt azonban váratlanul ezt olvastuk a magyar fordításban: „*Akor valaki hátulról a keszit a szájamra nyomta, felemelt a Magasba és a válára tet és mikor ránéztem: hát a doktor vót. De ijet. — Nem fogunk Párbajozzni gyuri, monta*” (1918. évi kiadás, 83. p.). Pár sorral lejjebb a kisfiút ismét Bandinak hívják. A hirtelen névváltoztatás oka a fordító pillanatnyi figyelmetlensége volt, az eredetiben ui. a komisz kölyök neve: *Georgie* (a németben *Schorschi*), ezt Karinthy mindenütt *Bandira* magyarította, ebben az esetben azonban megcsúszott a tolla.

Az első pillanatban talán érthetetlennek tűnik, miért a túlzott aggályoskodás? A felsorolt ellentmondások, tévedések ellenére minden valószínűség mellett szól, hogy Mrs. Victor a könyv szerzője. Miért olyan nehéz ebbe beletörődni? Szívesen belenyugodtunk volna, és örömmel tettük volna félre valamennyi aggályunkat, ha nem érezzük szokatlannak, valószínűtlennek, hogy *egyidőben* két ennyire hasonló jellegű mű keletkezett, mindkettő az Egyesült Államokban, mindkettőnek egyformán egy komisz kölyök a főhőse, mindkettő világhírű, világsikerű lett, mindkettőt lefordították idegen nyelvekre,²⁹ és szerzőjük mégsem azonos? Túl nagy szerep jut a véletlennek, ha ezt az elképzelést tesszük magunkévá. Érthetőbbnek, hihetőbbnek tűnt az a feltevés, hogy különböző álnevek alatt mégis csak azonos szerző rejtőzik a két mű mögött.

Ahhoz, hogy kijuthassunk a zsákutcából, és eloszlathassuk kételeyeinket, többet kellett tudnunk Mrs. Victor életéről és tevékenységéről.³⁰

²⁷ The United States catalog. Books in print January 1, 1928. 4. ed. New York, 1928. 1184. p.

²⁸ W. J. Burke—Will D. Howe: American authors and books. Rev. ed. New York, 1963. 296. p.

²⁹ G. W. Peck: A huncut kölyök és a bácsija. Ford. Gáspárné Dávid Margit. 111. Mühlbeck Károly. Bp., 1924, Nova. 127 p., 8 t.

³⁰ Mrs. Victor művei a British Museum könyvtárának katalógusában leánykori neve alatt (Metta Victoria Fuller) találhatók, a *Bad boy's diary* legrégebbi itt szereplő kiadása 1882-ből való (ld. a 17. sz. jegyzetet). Ez azonban angol (londoni) kiadás, és ez erősen kétségesse teszi, hogy valóban az elsőről van szó, mivel a jelek szerint Mrs. Victor amerikai szerző. Megtalálható ugyanitt a mű több későbbi kiadása is, de valamennyi címleírás — az 1882. évi kiadását is beleértve — Fuller neve alatt csupán utalás a *Boy* illetve a *Peck* rendszőre. (Photolithographic ed. 80. vol. London, 1961. 508. hasáb).

A *Komisz kölyök naplójának* sikere — akárcsak Peck esetében — a történetek folytatására adott ösztönzést. A British Museum katalógusában Walter T. Gray

Sajnos az irodalomtörténetek és irodalmi lexikonok rendkívül szűkszavú közlésekre szorítkoznak Mrs. Victort illetően. Mindössze azt sikerült megtudni belőlük, hogy Metta Victoria Fuller 1831. március 2-án született a pennsylvaniai Erie-ben (Egyesült Államok), író és újságíró volt, 1857-től New Yorkban élt, és 1885. június 26-án halt meg. Irodalmi munkásságát 1847-ben kezdte, több könyvet írt, és ezeket többnyire álneven jelentette meg.³¹

Az amerikai regény és az amerikai humoros irodalom történetét tárgyaló monográfiák³² megemlékeznek férjéről, Orville James Victorról (1827—1910), akivel 1856 júliusában kötött házasságot. Ekkortájt még a feleség volt az ismertebb nevű irodalmár, a férj csak New York-i újságíró, aki nevét később azzal tette híressé, hogy — állítólag — feltalálta az ún. *dime novel*-t.³³ 1860-tól kezdve O. J. Victor számos New York-i kiadónak volt munkatársa, valamennyi az olcsó, népszerű kiadványokra specializálta magát, ezek egyike a *Beadle and Adams* kiadó volt.

Az irodalomtörténetek és lexikonok elégtelen információi arra kényszerítettek, hogy bibliográfiai segédeszközökben kutassunk Mrs. Victoria vonatkozó dokumentumok után. Mivel azonban a rendelkezésünkre álló segédeszközökben ilyen nem találtunk, ráfanyalodtunk a közvetett megoldásra: azoknak a kiadvállalatoknak a történetét kezdtük tanulmányozni, amelyeknek O. J. Victor dolgozott. Szerencsénk volt, mert a *Beadle and Adams* cég történetét részletesen feldolgozta Albert Jo-

neve alatt szerepel két ilyen folytatás is: 1. *The bad boy at home and his experiences in trying to become an editor, etc.* New York, 1885, J. S. Ogilvie and Co. 16. p., 2. *The bad boy's start in life. His diary as a journalist.* London, [1885], Ward, Lock and Co. 93 p.

Valószínűnek látszik, hogy ezeket már nem Mrs. Victor írta, hanem férje, Orville J. Victor, és esetleg önéletrajzi elemeket is tartalmaznak. O. J. Victor szerzőségére enged következtetni az a tény is, hogy a Gray álnevet Mrs. Victor és férje már korábban is egyaránt használták.

³¹ William Cushing: i. m. 578. p., W. J. Burke—Will D. Howe: i. m. 767. p.

³² A. Cowie: *The rise of the American novel.* New York, 1948; A. B. Shepperson: *The novel in motley.* Cambridge, Mass., 1939; W. Blair: *Native American humor 1800—1900.* New York, 1937. stb.

³³ *American authors 1600—1900. A biographical dictionary of American literature.* Ed. by S. J. Kunitz and H. Haycraft. New York, 1938. 773—774. p.; W. J. Burke—W. D. Howe: i. m. 767. p. A „*dime novel*”-t talán „filléres regénytár”-nak fordíthatnánk leghelyesebben. Az amerikai pionírok életéről szóló romantikus, hazafias, vadnyugati és indiántörténetek, történelmi és detektívregények olcsó sorozata volt, kötetenként tíz centért (a tízcentes amerikai neve *dime*) árusították. Igen nagy példányszámban, rendszeres időközökben jelent meg. Nem volt azonos a „sárgafedelű” regényekkel, hiszen ilyenek már korábban is forgalomban voltak (bár nagy divatjuk csak később kezdődött), de nem volt azonos a detektívregényekkel sem, ezek csak a nyolcvanas években árasztották el a könyvpiacot. A „*dime novel*”-ben nem a tartalom volt döntően új, a kiadott művek jó része már korábban megjelent más formában, hanem a folyamatos sorozat-jelleg és a tízcentes ár.

hannsen.³⁴ A rendkívül alapos, nagy felkészültséggel és tárgyi ismeretekkel megírt munka nemcsak a vállalat keletkezéséről, működéséről és kiadványairól számol be, hanem második kötetében a kiadó számára dolgozó szerzők életrajzi lexikonát is tartalmazza. A tárgyalt szerzők között szerepel Mrs. Victor is, így végre sikerült részletesebb ismereteket szerezni életéről és irodalmi tevékenységéről.

Metta Victoria Fuller 13—15 éves korában kezdte irodalmi működését, novellái és kisregényei hetilapokban jelentek meg. 1851-ben húgával, Frances-szel közös verseskötetet adott ki. 1856 júliusában ment férjhez O. J. Victorhoz, aki addig az ohioi Sanduskyban megjelenő *Daily Register* c. lap segédszerkesztője volt, de a házasságkötés után a New York-i *Cosmopolitan Art Journal* szerkesztője lett. 1858 nyarán a házaspár New Yorkba költözött, ekkor került kapcsolatba Mrs. Victor a már említett *Beadle and Adams* céggel.

Beadle-ék szintén ebben az esztendőben tették át székhelyüket Buffalóból New Yorkba, és addig Buffalóban megjelent, nők számára készült *The Home* c. folyóiratuk szerkesztését Mrs. Victorra bízta. Ugyancsak Mrs. Victor írta Beadle-ék első könyvsorozatának, a *Beadle's Dime Handbooks*nak első köteteit 1859-ben.³⁵ A következő évben, 1860-ban indult meg Beadle-ék *Dime Novel* c. sorozata, ebben látott napvilágot Mrs. Victor első regénye, az *Alice Wild* (1860. aug. 1-én, a sorozat 4. számaként). Ezt gyors egymásutánban követte a többi, részben a *Dime Novel*ben, részben Beadle-ék egyéb sorozatos kiadványaiban.³⁶

A *Dime Novel* sorozat kis, tizenhatodréti formátumú, kb. száz lapos, szép tiszta-szedésű, fekete fametszetekkel díszített narancssárga borítóval ellátott kötetekből állott. A szerzők átlag 75—150 dollárt kaptak kötetenként, a nevesebb írók azonban jóval többet, Mayne Reid például indián történeteire 6—700 dollárt is. A kis könyvek legtöbbje álnév alatt jelent meg. Így akarták elkerülni, hogy az olvasó ugyanazt a nevet túl gyakran lássa a sorozatban, és ezért az a gyanú ébredhessen benne, hogy aki ilyen sokat ír, az csak összezsapja a műveket. Később, amikor a nőírókat egyre inkább háttérbe szorították a férfiak, az álnév alkalmas volt arra is, hogy a gyengébb nem férfinak álcázza magát. Mrs. Victor maga is igen sok álnevet használt, az eddig ismertek: Singing Sybil, Lous Legrand M. D., Rose Kennedy, Seeley Regester, Mrs. Mark Peabody, Walter T. Gray, Corinne Cushman, Eleanor Lee Edwards.

Mrs. Victor férje csak később, 1861-ben került kapcsolatba a Beadle kiadóval a cég kiadványainak szerkesztőjeként, és ebben az állásában meg is maradt nyugalombavonulásáig, 1879-ig. Nem felel meg tehát a valóságnak az a legenda, amely O. J. Victort tette meg a *dime novel*

³⁴ I. m. 1—2. vol. Norman, Okla., 1950.

³⁵ *The dime cook book, The dime recipe book.*

³⁶ *The backwoods bride* Dime Novel 10. sz. 1860. nov. 1.; *Myrtle, the child of the prairie* Half Dime Novelettes 1. sz. 1860. dec. 8. Mindkettő Rose Kennedy álnéven jelent meg.

feltalálójának, hiszen a Beadle-féle kiadványsorozatok Victor tevékenységének megkezdésekor már csaknem kétéves múltra tekintettek vissza. Eadle-ék kezdeményezése rendkívül sikeresnek bizonyult, egyre-másra jelentek meg az új sorozatok, a cég 25 különféle könyvsorozatot, és hét folyóiratot illetve magazint adott ki. 1865. július elsejéig a *Dime Novel* sorozat első húsz kötetéből az Egyesült Államokban 4 millió 352 ezer példányt, az ugyancsak Beadle-ék kiadásában Angliában megjelenő *American Library* köteteiből 1864. január elsejéig 1 millió 223 ezer példányt adtak el.

Más kiadók is rávetették magukat az új műfajra, és nem egy közülük felül is múlta a *Beadle and Adams*ot, a *Street and Smith* például nem kevesebb mint 50 regénysorozatot adott ki. Csakhamar Európában is megjelentek az utánczók, a *Reclam's Universal Bibliothek* például csaknem pontos, szolgai másolata volt a *Dime Novel*nek, mind a formátum, mind a borító-papír, a tipográfiai és a grafikai elrendezés tekintetében. A régi magyar *Olcsó Könyvtár* — német közvetítéssel — szintén innen vette a mintát.

Mrs. Victor a *Beadle and Adams* egyik leghűségesebb munkatársa, szinte házi szerzője volt. Évente átlag két-három, sőt néha öt kötete is megjelent. Könyvei igen népszerűek voltak, a legnagyobb sikert a *Dime Novel* sorozat 33. számaként 1861-ben megjelent *Maum Guinea and her plantation children, or Holiday-week on a Louisiana estate* című, *A slave romance* alcímű kötetével aratta. A rabszolgák elviselhetetlen életet meghatározó színekkel ábrázoló műnek az amerikai polgárháború adott politikai aktualitást és biztosított kiemelkedő sikert. A kis könyv 100 000 példányban kelt el, és csakhamar több idegen nyelvre is lefordították. Jó szolgálatot tett a déliek elleni harcban, így érthető, miért értékelte Abraham Lincoln olyan nagyra, hogy — állítólag — a *Tamás bátya kunyhójához* hasonlította.

Beadle and Adams sorozataiban Mrs. Victornak igen sok regénye jelent meg, közöttük jónéhány olyan is, amelynek címlapján a „*Bad boy's diary szerzőjétől*” jelzés szerepelt. Márpedig ez a kiadó kétségtelenül pontosan tudta, hogy „házi szerzője”, a sorozatok szerkesztőjének felesége, mit írt és mit nem! Ez annyit jelent, hogy véglegesen és megnyugtatóan bebizonyosodott: a *Bad Boy's diary* szerzője valóban Mrs. Victor.

Ez jelentős eredmény volt, és most már csupán egyetlen feladat maradt: megállapítani, mikor jelent meg a mű első kiadása? Azt már tudjuk, hogy Peck bad boya a *Sunban* jelent meg először, 1882-ben. De mikor látott napvilágot első ízben a *Bad boy's diary*? A British Museum katalógusában szereplő legrégebbi kiadás ugyancsak 1882-es évszámot visel. Ez volna az editio princeps? Mit mondanak erről a bibliográfiák?

John Foster Kirk *A supplement to Allibone's Critical dictionary of*

English literature and British and American authors c. összeállításában³⁷ említ egy New York-i, 1880-ban készült kiadást. A Kennedy—Smith—Johnson-féle anoním lexikon³⁸, a British Museum példányára hivatkozva szintén felsorolja ezt a kiadást, a British új nyomtatott katalógusa azonban nem tud róla.

Ha ezt az adatot hitelesnek tekintjük, az elsőség kérdése minden esetre tisztázódott volna, és Peckkel szemben a *Bad boy's diary* szerzőjét illetné az elsőség. Előbb azonban meg kell győződni arról, hogy ez a kiadás valóban létezett-e? Bár Johannsen könyve felsorolja *Beadle and Adams* valamennyi kiadványát, még a cég folyóirataiban, hetilapjaiban folytatásokban megjelent regényeket is, a *Bad boy's diary* nem szerepel közöttük.

Korábbi vizsgálódásaink során többször találtuk hol halványabb, hol erőteljesebb jelét annak, hogy a *Komisz kölkök* eredetileg nem önállóan, hanem folytatásos regényként látott napvilágot. Már a német fordító, J. Botstiber is erre utalt, de ún. belső bizonyítékok is szóltak e feltevés helyessége mellett. A 24. fejezet címe: „Végzetes kísérlet”. Ebben a komisz kölkök újabb csínje következtében szinte reménytelen helyzetbe kerül, egy elszabadult léggömb kosarában egyedül sodródik a tenger fellett. A fejezet végén az alábbi kiadói megjegyzést olvashatjuk: „Több mint egy hét elmúlt azóta, hogy a fiatalkorú aeronauta ellebegett és róla semmi hír... a remény már veszendőben van.”³⁹

A fenti megjegyzés jellegzetes folytatásos-regény fogás: végsőkéig csigázni az olvasó érdeklődését, végveszélybe sodorni a főhőst, majd a legizgalmasabb pillanatban sorsára hagyni, és csak annyit közölni: „folyt. köv.”, hadd izguljanak az olvasók egy héten át kedvencükért, így biztos, hogy megvásárolják a lap következő számát is. Könyvalakban megjelenő történet esetében az ilyen fogásnak természetesen semmi értelme, hiszen az olvasó láthatja a következő fejezet címét, „A léggömbön”, és ebből tudja, hogy folytatódnak a kalandok.⁴⁰

Ez tehát ismét mellett szól, hogy a mű valamelyik folyóiratban látott először napvilágot. De van itt még egy érdekes dolog. Mit jelent az, hogy az imént idézett kiadói megjegyzés a fejezet végén olvasható? „Több mint egy hét elmúlt azóta...” Ennek csak akkor volna értelme, ha a „Végzetes kísérlet” c. fejezet közlése óta valóban eltelt volna egy hét, vagyis ha a kiadói megjegyzés nem ugyanabban a számban jelent volna meg, amelyben a 24. fejezet, hanem egy héttel később. De ha így történt volna, akkor a megjegyzés pontosan a következő folytatás élére kerül, és így megint csak nincs értelme, hiszen a kiadó maga is

³⁷ 2. vol. Philadelphia, 1897. 1469. p.

³⁸ James Kennedy—W. A. Smith—A. F. Johnson: i. m. 1. vol. 171. p.

³⁹ 1919. évi 2. magyar kiadás, 124. p.

⁴⁰ A kiadói megjegyzés megtalálható az angol eredetiben, és a német fordításban is.

olvashatta, és olvasnia is kellett, a 25. fejezetet, tehát látta, hogy igenis van már hír a kölyökről. A problémára még visszatérünk.

A *Bad boy's diary* tehát minden bizonnyal folytatásos regényként jelent meg először, csak így érthető, miért kerestük hiába bibliográfiákban és könyvtárkatalogusokban. Minthogy pedig a *Beadle and Adams* cég kiadványai között sem szerepelt, nyilvánvaló volt a következtetés: valamelyik másik kiadó hetilapjában látott napvilágot. De melyikben? Nyilván azok egyikében, amelyekhez Mr. és Mrs. Victornak valami köze, pontosabban kapcsolata volt. Ilyen azonban több is van. Az *Illuminated Western World*-öt például egy ideig O. J. Victor szerkesztette, és Mrs. Victor három hosszabb elbeszélése is megjelent benne.⁴¹ A *Cosmopolitan Art Journal*-ban, amelyet egy ideig ugyancsak férje szerkesztett, szintén több humoros történetét közölték névtelenül vagy Mrs. Mark Peabody álnéven. 1870. után munkatársa lett a *New York Weekly*-nek is, ebben a hetilapban jelent meg többek között a *Blunders of a bashful man*.⁴² Melyik lehet ezek közül a keresett folyóirat? Megkönnyítette volna a választ, ha sikerül megállapítanunk, körülbelül melyik év jöhet számításba a *Bad boy's diary* megjelenése szempontjából? Erre vonatkozóan igyekeztünk támpontokat találni. Íme mutatóba néhány.

Feltételeztük, hogy a komisz kölyköt esetleg saját fiáról mintázta. Mrs. Victornak kilenc gyermeke volt, hét lány és két fiú. Csak a fiúk jöhettek számításba, közülük az idősebb — Winthrop — 1861-ben, a fiatalabb — Guy — 1865-ben született. A könyvbeli fiú naplóját nyolcadik születésnapjára kapta, eszerint a mű keletkezési ideje vagy 1869, vagy 1873, illetve az ezt követő évek.

Mrs. Victor New Yorkba költözésétől haláláig rendszeresen dolgozott a *Beadle and Adams* kiadónak, kivéve az 1867—1868 és az 1871—1875 közötti éveket. A *Bad boy's diary*-t valószínűleg azokban az években írta, amikor nem Beadleéknak, hanem valamelyik másik kiadónak dolgozott.

Johannsen már idézett művében az írói honoráriumokról szólva, csak úgy mellékesen megjegyzi, hogy Mrs. Victor például azokért a történetekért, amelyeket „kizárólagos joggal” a *New York Weekly* számára írt, 1870 október 20-tól kezdődően folytatólagosan 25 000 dollárt kapott.⁴³ Ez az adat rendkívül fontosnak bizonyult számunkra. Ha ui. Mrs. Victor 1870-ben hosszabb időre szóló és kizárólagos közlési jogot kikötő szerződést írt alá, ebből természetesen következik, hogy a *New York Weekly* számára írt művei nem jelenhettek meg egy másik kiadónál, vagyis a *Beadle and Adams* sorozataiban, még utónyomásként sem, a szerződés ezt lehetetlenné tette. Új könyve pedig azért nem jelent meg Beadleéknél a szerződést követő öt évben, mert új munkája, úgy látszik, minden idejét igénybe vette.

⁴¹ A *The dead letter*, a *The figure eight* és a *The red room*.

⁴² 1876 június 19-től kezdődően, ld. Johannsen: i. m. 2. vol. 279. p.

⁴³ U. o.

Ezek alapján arra a végkövetkeztetésre jutottunk, hogy a *Bad boy's diary* eredetileg folytatásos regényként látott napvilágot, mégpedig minden bizonnyal a *New York Weekly*ben, 1870 és 1880 között. Ezt a hipotézist azonban még be is kellett bizonyítani. A bizonyításhoz magára az eredeti kiadványra, a *New York Weekly*re lett volna szükség, ez azonban hazai könyvtárainkban nem volt megtalálható, ezért kénytelenek voltunk egy amerikai könyvtárhoz fordulni segítségért. Az alábbiakban ismertetjük a levélváltás eredményét, de már előljáróban meg kívánjuk jegyezni, hogy azoknak, akik most kajánul azt mormolják: nem lett volna egyszerűbb, ha ezt nem a rengeteg időtrabló keresgélés, nyomozás, bonyolult hipotézisek felállítása után, hanem *helyette* tesszük, nem lesz igazuk.

Először a *New York Public Library*hez fordultunk, mivel a kézi-könyvek szerint ebben a könyvtárban jelentős *dime novel*-gyűjteményt őriznek.⁴⁴ Megkérdeztük, szerepel-e állományukban a *Bad boy's diary*; ha igen, melyik annak legkorábbi kiadása? Megkérdeztük azt is, tudnak-e arról, hogy az említett mű első ízben folytatásos regényként látott volna napvilágot?⁴⁵ A *New York Public Library* „Ritka könyvek osztálya” készségesen válaszolt levelünkre, és közölte, hogy a keresett műnek mindössze egyetlen kiadásával rendelkeznek. Ennek impresszuma a következő: „*New York: J. S. Ogilvie and Company, 29 Rose Street.*”, a címlap verzőjén pedig ez olvasható: *Copyright 1880, by Street and Smith*”. Arról, hogy folytatásos formában jelent volna meg, a New York-i könyvtárban nem tudtak. Levelükben felhívták figyelmünket arra, hogy a *Bad boy*t három másik művel együtt említi Johannsen könyve, de csak egyikről, a *The blunders of a bashful man*ról írja, hogy eredetileg folytatásokban jelent meg.⁴⁶ Ez utóbbi közléssel, minthogy Johannsen könyvéből már régen tudtuk, nem sokra mentünk, az azonban végképp bizonyosságot nyert, hogy a *Bad boy*t könyvalakban valóban 1880-ban tették közzé (ld. a 23. sz. jegyzetet), az elsőség tehát mindenképpen Mrs. Victoré Peckkel szemben.

Ismét levelet írtunk a könyvtárnak, közöltük feltevésünket arról, hogy a kérdéses mű a *New York Weekly*ben jelent meg 1870 és 1880 között, és kértük, ha lehetséges, nézzenek utána, megtalálható-e a lap említett évfolyamaiban. Azt válaszolták, nincs tudomásuk arról, hogy a mű folytatásokban jelent meg, nem találtak bibliográfiai adatot az 1880. évinél korábbi kiadásról, a *New York Weekly* pedig nincs meg állományukban.⁴⁷ Az egyetlen, amit sikerült felkutatniuk, egy rövid életrajzi

⁴⁴ Burke—Howe: i. m. 51. p.

⁴⁵ Levelünk 1964 május 26-án kelt.

⁴⁶ Report of Rare Book Division of the New York Public Library, June 30, 1964.

⁴⁷ Report of Information Division of the New York Public Library, Oct. 30, 1964.

vázlat Mrs. Victorról, arcképpel és műveinek jegyzékével 1897-ből.⁴⁸ A jegyzékben szerepel a *Bad boy's diary* is, „New York, 1874” impresszum megjelöléssel. Ez semmiképpen sem járult hozzá a kérdés tisztázásához, sőt inkább növelte a zavart. Még szerencse, hogy a levél írója ehhez az adathoz hozzáfűzte: „We do not think this book has any bibliographical weight...”⁴⁹

Sikertelen próbálkozásunk után elhatároztuk, hogy Johannsenhez, a *Beadle and Adams* kiadó történetének írójához fordulunk tanácsért, hátha ő — a könyv megírása óta — kutatásai során új adatok birtokába jutott a *Komisz kölökre* vonatkozóan. Levelünket közelebbi cím hiányában a könyv előszavának végén⁵⁰ megnevezett floridai egyetemi városkába, Winter Parkba, küldtük.⁵¹ Hosszú ideig vártunk a válaszra, míg végül csaknem két hónap múltán egészen máshonnan, az illinois-i Crete-ből érkezett levél címünkre. A levelet Johannsen fia, Albert T. Johannsen írta, és közölte, hogy édesapja 1962. januárjában, kilencven esztendőskorában elhunyt. Rendkívül csodálkozott, amikor levelünket kézhez kapta, mivel jelenleg egyetlen rokona sem él Floridában, apja halála után édesanyja is elköltözött onnan. Biztosított arról, hogy édesapja részletes felvilágosítással szolgálhatott volna a bennünket érdeklő témáról, de azért ő is mindent elkövetett, hogy segítségünkre legyen. Alaposan átvizsgálta apja könyveit és feljegyzéseit, sikerült is rábukkannia a mű egyik példányára, mégpedig az 1880. évi kiadásra. Végül A. T. Johannsen úr felhívta figyelmünket arra, hogy a kiadó, amelynél ez az 1880. évi kiadás megjelent, tudomása szerint ma is létezik, és talán választ tudna adni kérdésünkre.

Erre már mi is gondoltunk, de a megvalósítást a már elküldött levelekre érkező válaszoktól tettük függővé. Őszintén szólva jobban bízunk egy könyvtárban és egy tudósban, mint egy kiadványvállalatban. A nemleges illetve ki nem elégítő válaszok után írtunk a *Street and Smith* kiadónak, és kíváncsian vártuk a választ. Ez meg is érkezett, de a borítékon a *Condé Nast Publications Inc.* cégjelzésével. Már rosszat sejtettünk, de az első néhány sorból kiderült, hogy a *Street and Smith* időközben beolvadt az említett vállalatba, és ezért levelünket a posta hozzájuk továbbította.

A válaszból kiderült, hogy feltevésünk helyes volt! A *Bad boy's diary* eredetileg valóban a *New York Weekly*-ben jelent meg folytatásokban, 1879. szeptember 1 és 1880 június 14 között. Az első tizenöt folytatást 1879 szeptember 1-től december 15-ig hetenként, megszakítás nélkül közölték, majd néhány hónapos szünet után 1880. április 5-től május 24-ig ismét hetenként jelentek meg a folytatások, ezután egy hét

⁴⁸ American women. Ed. by Frances E. Williard and Mary A. Livermore. 2. vol. 1897. 734—5. p.

⁴⁹ „Nézetünk szerint e kiadvány bibliográfiai szempontból nem irányadó...”

⁵⁰ Johannsen: i. m. 1. vol. XI. p.

⁵¹ Levelünk kelte: 1964 július 8.

ismét kimaradt, és csak június 7-én jelent meg az újabb részlet. Ez utóbbi megmagyarázza a már korábban tárgyalt és értelmetlennek látszó kiadói megjegyzést a léggömb-kalanddal kapcsolatban. Az említett megjegyzés nem a fejezet végén, de nem is a következő fejezet elején látott napvilágot, hanem 1880. május 31-én, a lapnak abban a számában, amely *nem közölt újabb napló-részletet*, nem volt benne semmi más a komisz kölyökről, csupán ez a megjegyzés! A kölyök megmenekülésének története csak a következő számban jelent meg, egy hét kihagyással. Így — és csak így — már valóban van értelme, funkciója. Hogy mi volt vele a cél, az olvasók érdeklődésének fokozottabb felcsigázása, vagy az, hogy az író nem készült el idejében a következő fejezettel, esetleg az, hogy talán így akarta befejezni a naplót, de azután akár ő, akár a kiadó túl szomorúnak találta, és ezért mégis folytatta, ezt még nem tudjuk.⁵²

A kiadó rendkívül készségesnek mutatkozott, leveléhez mellékelte a *Bad boy's diary* első folytatásának xerox-másolatát, valamint a *New York Weekly* egy későbbi számából annak a lapnak a Xerox-másolatát, amelyen a *Bad boy* könyvalakban történő megjelenését jelentik be⁵³ (sajnos nem tüntették fel, a lap melyik számáról készült a másolat). Elküldte a kiadó ezeken kívül Johannsen már többször említett könyvének azt a lapját is — ugyancsak xerox-másolatban —, amelyen Mrs. Victor életrajza olvasható. Ez utóbbinál ugyan ismét elfelejtette feltüntetni, mely műnek része, vagyis honnan való ez a lap, de még így is csak a legnagyobb dicsérettel emlékezhetünk meg a *Condé Nast* vállalat segítőkészségéről.

Összefoglalva vizsgálódásaink eredményeit, sikerült minden kétséget kizáróan megállapítanunk, hogy a *Komisz kölyök naplójának* írója Mrs. Metta Victoria Victor, a mű először folytatásos regényként jelent meg a *New York Weekly*-ben 1879—1880-ban, könyvalakban pedig 1880-ban látott első ízben napvilágot, mindkét esetben a szerző nevének feltüntetése nélkül. Beigazolódtott tehát, hogy az Egyesült Államokban csaknem egyidőben két egymástól független komisz kölyök-kalandsorozat keletkezett, időrendben az első Mrs. Victoré, a második, 1882-ből, G. W. Pecké.

A könyvtári feldolgozó munka során a címfeltevő természetesen nem végezhet egy-egy számára szükséges hiányzó adat feltalálásáért hasonló „nyomozást”, legtöbbször kénytelen megelégedni a rendelkezésre álló segédkönyvek, nyomtatott katalógusok szolgáltatta megoldással, tekintet nélkül arra, helyes vagy helytelen, minden szempontból kielégítő vagy hiányos ez a megoldás.

Az itt ismertetett eset arra figyelmeztet mindenkit, címfeltevőt, referenzs-könyvtárost, bibliográfust egyaránt, hogy munkájában az eddi-

⁵² Ezzel kapcsolatos újabb levelünkre azt a választ kaptuk, hogy a cég 1870—80-as évekbeli irattára és levelezése ma már nem hozzáférhető.

⁵³ A hirdetés lapvéleményeket is közöl, ezek egyike szerint „humor és szellem tekintetében ez a mű felülmúlja Mark Twain könyveit is.”

ginél sokkal nagyobb óvatosságra van szükség. Nem szabad kritikátlanul elfogadni az első megfelelőnek tűnő adatot, ha lehetőség adódik (és csaknem mindig adódik), legalább egyszer ellenőrizni kell egy másik segéd-könyvben. Hiszen az üzletek pénztárainál, még a legegyszerűbb összeadást is kontroll követi, legalább ennyit a katalogizálási-bibliográfiai munka is megérdemelne. Már csak azért is, mert az ilyen hibáknál nagyon könnyen fellép a láncreakció: csak egy kis pontatlanság, vagy még az sem, csak egy felesleges rövidítés, parányi egyszerűsítés, indokolatlan szűkszavúság, félreérthető fogalmazás, formai következetlenség, és máris megvan az alap, a kiindulópont az „utódok” számára a hibák elkövetéséhez. Egyik hiba szüli a másikat, és ami talán még veszedelmesebb: az ilyen hibák élettartama szinte korlátlan.

A BAD BOY'S DIARY

(Investigation for the author of a widely known work)

(SUMMARY)

One of the readers of the Budapest University Library asked for the author of the well-known humorous book „A Bad Boy's Diary”, translated into Hungarian by F. Karinthy. We have taken a lot of trouble in answering this question: in the course of our investigations there arose a number of interesting methodological problems, and many mistakes or slips of pen made by very respectable reference works have been disclosed, too. Not even the German translator of the book did know the author's name, he knew only that „originally the work was published in a New York newspaper, in book-form it was edited only thereafter, first in the USA and later in England.”

German bibliographies and library catalogues used to hold that George Wilbur Peck was the author. In *Deutsches Bücherverzeichnis* also the recent editions are entered under his name; and Peck's name figures on the title-pages even of two English editions (the first published in 1926, the second in 1930).

On the other hand, The English Bibliography of Anonymous Works (Kennedy—Smith—Johnson) regards Metta Victoria Fuller as author. This solution is accepted by the British Museum Catalogue, not without inconsistencies, however. The title-pages of the two anonymous books „The Blunders of a Bashful Man” (1883) and „The Beanpole Papers” (1884) both contain the author statement „by the author of „A Bad Boy's diary” — yet, the British Museum Catalogue attributes the first to M. V. Fuller, the second to G. W. Peck.

This confusion is mainly due to the fact, that two different Bad Boy stories appeared almost simultaneously in the United States. Both met with tremendous success and were translated into foreign languages. On one of them the name of the author was indicated (Peck's Bad Boy and His Pa), while the other gained the readers' favour as an anonymous work (A Bad Boy's Diary). So it is not surprising that later both works got to be attributed to G. W. Peck.

The anonymously published work was written in fact by M. V. Fuller, born Victor, and also the chronological priority is due to her, since the first edition of her Bad Boy appeared in book-form in 1880. Moreover, it was already published in 1879—1880 as a serial in the *New York Weekly*, as we succeeded to disclose in the course of a correspondence with the one-time publisher of this weekly, respectively with his legal successor. Peck's Bad Boy stories were published first, likewise in sequels in the paper entitled *Sun*, a little later, in 1882.